

WÊJEYA KURDÎ

ASTA JORÎN - POLA 9

XWENDEGEHA KURDÎ - KURMANCÎ

AGAHIYÊN ÇAPÊ - IMPRESSUM

PIRTÛKÊN HÎNKIRINA ZIMANÊ DAYIKÊ KURDÎ - KURMANCÎ, LI DERVEYÎ WELÊT

Lehrmittel für den kurdischen muttersprachlichen Ergänzungsunterricht in der Diaspora in Kurmanci - Kurdisch

Ev rêzepirtûkên hînkirinê bi piştgiyariya Wezaretê Çandê ya Swîsre (BAK) û Xwendegêha Bilind a Pedagojî ya Zurichê çêbûne.

Diese Lehrmittelreihe entstand mit Unterstützung des Schweizerischen Bundesamtes für Kultur (BAK) und der Pädagogischen Hochschule Zürich.

PÄDAGOGISCHE
HOCHSCHULE
ZÜRICH

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Eidgenössisches Departement des Innern ED
Bundesamt für Kultur BAK

Navê pirtûkê:
Titel:

WÊJEYA KURDÎ - ASTA JORÎN, POLA 9
KURDISCHE LITERATUR - OBERSTUFE 9

Birêvebiriya projeyê:
Projektleitung:

Zeliha Aktas (PHZH)

Nivîskar, Autor:

Hesen Huseyîn Denîz

Şarezayên zanyarî:
Wissenschaftliche ExpertInnen:

Abdulkadir Ulumaskan, Barbara Sträuli, Davut Yeşilmen, Ronî Stêrk
Xiyasedin Zaroj Stêrk, Zaradachet Hajo

Pêrebûna zanyarî:
Wissenschaftliche Begleitung:

Zaradachet Hajo

Hînkaranê hevkar:
Kooperierende Lehrpersonen:

Beriwan Kahraman, Hasan Sahin, Perihan Gücük, Selahattin Ulug

Nîgar û tîgîha dîtbariya giştî:
Illustrationen,
visuelles Gesamtkonzept:

Welatt Banee & Pixabay

Rûpelsazî, Layout:

Hesen Huseyîn Denîz

Çapa yekê, Erster Druck:

21.03.2021 - www.leodruck.com

Weşanger: **Instituta Kurdî li Swîsreyê** - Herausgeber: Kurdisches Institut Schweiz - UID: CHE - 292. 683. 241

Weşana **Instituta Kurdî li Swîsreyê - 021** - Publikation vom Kurdischen Institut Schweiz - 021

© 2021 ji aliyê **Instituta Kurdî li Swîsreyê ve** - 2021 by Kurdisches Institut Schweiz - UID: CHE - 292. 683. 241

ISBN: 978-3-03949-021-9

Têkilî, Kontakt: info@institutkurdi.ch

Mafê telîfê yê vê berhemê bi ewlekariya zagonî parastî ye.

Bikaranîna vê pirtûkê yan hin rûpelên wê, bê destûra weşanger a nivîskî nayê pejirandin.

Das Werk und seine Teile sind urheberrechtlich geschützt. Jede Nutzung in anderen als den gesetzlich zugelassenen Fällen bedarf der vorherigen schriftlichen Einwilligung des Herausgebers.

Sazî û rêxistinên li jêr piştgirî û hevkarîya van rêzepirtûkên hînkirina zimanê dayikê,
Kurdî - Kurmancî li derveyî welêt dîkin.

Das Lehrmittel für den kurdischen muttersprachlichen Ergänzungsunterricht in der Diaspora
in Kurmanci - Kurdisch wurde von folgenden Institutionen und Organisationen unterstützt und begleitet.

- ✓ Bildungsdirektion Kanton Zürich – Volksschulamt - Abteilung besondere Förderung - Sektor Interkulturelle Pädagogik
- ✓ Bildungsdepartement Kanton St. Gallen - Amt für Volksschule
- ✓ PEN-KURD - The Kurdish Center of International PEN - World Association of Writers
- ✓ Yekîtiya Mamosteyên Kurd li Ewropa - YMK - Verein der kurdischen Lehrer in Europa e.V.
- ✓ Komeleya Hîndekariya Kurdî - Swîsre - Verein für Kurdischunterricht Schweiz
- ✓ Reformierte Kirchen der Kantone Bern, Jura und Solothurn
- ✓ Oertli - Stiftung

Instituta Kurdî
Kurdisches Institut Schweiz

NAVEROK

GOTINA PÊŞÎ.....	4
1. MELAYÊ CIZÎRÎ	5
2. FEQIYÊ TEYRAN	9
3. EHMEDÊ XANÎ.....	15
4. MIRADÊ KINÊ	21
8. KOVARA HAWARÊ	27
6. SIYABEND Û XECÊ	31
7. FERÎKÊ ÛSIV	37
9. GIR Û GALÎ MINDALANÎ KURD.....	41
5. XELAT EHMED	47
10. YILDIZ ÇAKAR.....	51
11. MUEYED TEYIP	55
12. ABDULAH PEŞÊW	59
13. JANA SEYDA	63
14. MEHMÛD BAKSÎ	67
15. YOUNES BAHRAM	71
16. ETA NEHAYÎ.....	75
17. SEYÎDXAN KURIJ	79
18. TOSINÊ REŞÎD	83
19. BAVÊ NAZÊ.....	87
20. DENGÊ BÊDENGIYÊ	90
21. ELIYÊ EBDILREHMAN.....	93
22. ŞÊRZAD HESEN.....	97
23. REHÎMÊ QAZÎ	101
24. FATMA SAVCI	105
25. HELÎM YÛSIV	111
PÊVEK 1 - JI WÊJEYA CÎHANÊ.....	115
26. ANTONIE DE SAINT - EXUPÊRY.....	115
27. JUAN RULFO	120
28. EMILY DICKINSON.....	124
29. JOHN STEINBECK	128
PÊVEK 2	132
30. DÎROKA ŞANOYA KURDÎ.....	132
NAVEROKÊN 21 PIRTÛKÊN HÎNDEKARIYA KURDÎ.....	137

Das vorliegende Lehrwerk in Kurmancî - Kurdisch wurde für Schülerinnen und Schüler des muttersprachlichen Ergänzungsunterrichts in der Schweiz geschaffen. Den Anstoss dazu gab die wachsende Zahl von Klassen des heimatssprachlichen Ergänzungsunterrichts mit kurdischsprachigen Kindern und Jugendlichen. Für kurdische Kinder in der Diaspora ist der muttersprachliche Ergänzungsunterricht besonders wichtig, da ihre Identitätsentwicklung nicht primär auf nationalstaatlicher Basis erfolgt, obwohl sie Staatsbürger verschiedener Nationalstaaten sind, sondern stark an die Sprache gebunden ist. Entsprechend gross ist Wunsch der kurdischen Diaspora in Europa nach der Förderung der Sprache. Die Schaffung eines kurdischen Lehrwerks ist aber immer noch eine Pionierarbeit. Zwar hat sich Kurmancî als Schriftsprache mit lateinischem Alphabet etabliert. Doch sind aufgrund der geopolitischen Lage Mehrsprachigkeit und kulturelle Vielfalt in der kurdischen Bevölkerung des Nahen Ostens und der Diaspora die Norm. Es werden unterschiedliche Dialekte gesprochen und viele kurdische Personen sprechen neben ihrer Muttersprache auch die Staatssprachen der Türkei, Syriens, des Irak oder Iran. Es gilt deshalb im heimatssprachlichen Unterricht, die individuellen Sprachkompetenzen der Kinder und Jugendlichen vor dem Hintergrund der Sprachsituation der Herkunftsländer des Nahen Ostens zu würdigen.

All dieses stellte für den Autor dieses Lehrwerks und die begleitende Expertengruppe eine Herausforderung dar. Diese Gruppe setzte sich aus kurdischen Lehrpersonen und Sprachwissenschaftlern verschiedener Dialektregionen des Kurmancî und aus verschiedenen Ländern zusammen. In einem mehrjährigen, sorgfältigen Prozess einigten sich die Beteiligten auf einen repräsentativen Wortschatz und die zu vermittelnden grammatischen Grundlagen. Das ganze Lehrwerk besteht aus 21 Heften von der Vorschulstufe bis zur 9. Klasse. Je sechs Hefte sind für die Unter-, Mittel- und Oberstufe gedacht. Zwei weitere stehen für die Vorschulstufe zur Verfügung und ein zusätzliches Heft für Kurmancî als Fremdsprache.

Lerninhalte sind die kurdische Sprache, Literatur, Kultur, Landeskunde und Geschichte. Da kurdische Schülerinnen und Schüler aus verschiedenen Ländern stammen und unterschiedlichen religiösen Gruppierungen angehören, war es von grosser Bedeutung, die Lehrmittel politisch, ideologisch und religiös neutral zu gestalten. Didaktisch sind die Materialien auf die spezifischen Gegebenheiten des muttersprachlichen Unterrichts in der Diaspora abgestimmt, d. h. auf Mehrklassenunterricht, Binnendifferenzierung, Kompatibilität mit Inhalten und Unterrichtsmethoden der westeuropäischen Schulsysteme. Das Lehrwerk ist auch ein Beitrag zur Unterrichtsplanung und zur Weiterbildung von kurdischen HSK-Lehrpersonen. Als Besonderheit werden den Eltern in den Büchern für die Unter- und Mittelstufe weiterführende Themen zur Kommunikation mit den Kindern zuhause vorgeschlagen.

Das Lehrwerk für den heimatssprachlichen Unterricht in Kurmancî - Kurdisch wurde mit Unterstützung des schweizerischen Bundesamtes für Kultur (BAK) und der Bildungsdirektion des Kantons Zürich entwickelt. Die Pädagogische Hochschule Zürich hatte die Federführung. Rechtlich stützt sich das Projekt auf Artikel 16 des Bundesgesetzes vom 5. Oktober 2007 über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften (SpG). Mein Dank geht an den Hauptautor Hesen Huseyin Deniz für seinen fokussierten und bis zum Ende unermüdeten Einsatz bei der Verfassung und beim Layout dieser Bände. Weiter bedanke ich mich bei Zaradachet Hajo, der die wissenschaftliche Begleitung innehatte, und den Expertinnen und Experten Abdulkadir Ulumaskan, Barbara Sträuli, Davut Yeşilmen, Rezan Demir, Ronî Stêrk und Xi-yasedin Zaroj Stêrk. Sie alle teilten grosszügig ihr – in Europa seltenes – Wissen und korrigierten die zahlreichen Manuskripte wiederholt. Ebenfalls danke ich den kurdischen Lehrpersonen in der Schweiz, Beriuan Kahraman, Hasan Şahin, Perihan Gücük, Selahattin Ulug, die ihr Sprachwissen einbrachten, Lektionen erprobten und Rückmeldungen aus der Praxis machten.

Das Lehrwerk kann überall in der kurdischen Diaspora eingesetzt werden. Für seine Erarbeitungen wurden die konzeptionellen Grundlagen verschiedener Länder für den Heimatsprachunterricht berücksichtigt. Dies sind

- Der Rahmenlehrplan für Heimatliche Sprache und Kultur (HSK), Bildungsdirektion des Kantons Zürich, Erlassen vom Bildungsrat am 28. Februar 2011
- Das Lehrmittel für den albanischen HSK-Unterricht in der Schweiz und in allen anderen Ländern mit albanischen Ergänzungsunterricht, 2010, entstanden in Zusammenarbeit der Pädagogischen Hochschule Zürich und dem kosovarischen Bildungsministerium.
- Muttersprachlicher Unterricht: Lehrplan für die Jahrgänge 1 bis 4 und 5 und 6, Herausgegeben vom Ministerium für Schule, Wissenschaft und Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen, 1. Auflage 2000
- Kernlehrplan für den Muttersprachlichen Unterricht in der Sekundarstufe I und für den Unterricht in der Muttersprache anstelle einer zweiten oder dritten Pflichtfremdsprache für die Klassen 7–10, Herausgegeben vom Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen, 1. Auflage 2006

21 März 2021

Zeliha Aktas
Projektleiterin

Ev pirtûka kurdi - kurmancî ji bo şagirtên li Swîsreyê beşdarî hîndekariya zimanê dayikê dibin, hatiye çêkirin. Zêdebûna polên hîndekariya kurdi û jîmara zarok û ciwanên dixwazin bi zimanê dayika xwe bixwînin, hêz da vê xebatê. Ji bo zarokên kurd ên li derveyî welêt, xwendina bi zimanê dayikê bi taybetî girîng e, ji ber ku ew herçendî hemwelatîyên welatên cihêreng bin jî, xurtikirina kesayeta xwe ya nasnameyî ne bi riya netewdewletan, bi riya bikaranîna zimanê dayikê dibe.

Bikaranîn û pêşdebirîna zimanê dayikê daxwazêke mezin a kurdên li Ewropayê dijin e. Tevî ku kurmancî xwe wek zimanê nivîsê bi alfabe ya latînî saz kiriye jî, biserxistina çêkirina pirtûkeke hîndekariya kurdi hîn jî xebateke pêşeng e. Bi vê yekê re, ji ber sedemên jeopolîtîk, pîrzimanbûn û cihêrengiya çandî ya gelheya kurdên li Rojhilata Navîn û yên li derveyî welêt dijin, tê zanîn. Kurd bi gelek zaravayên cuda diaxivin û gelek kurdi li kêleka axaftina zimanê dayika xwe zimanê dewletê lê ne, yên wek Tirkiye, Sûriye, Iraq û Îranê jî bi kar tînin. Bi vê sedemê, di dersên hîndekariya zimanê dayikê de şarezayîya xwendin û bikaranîna zimanê dayikê ya zarok û ciwanên kurdi, li pêşiya rewşa zimanê welatên li Rojhilata Navîn jê hatine, tê.

Ev tev jî bi nivîskarê vê pirtûkê û komên şarezayîyên tev li vê xebatê bûne, mijara pîrsê bûn. Ew kom jî mamoste û şarezayîyên zimanê kurdi yên jî welatên cuda gihîştin hev û bi devokên cuda yên kurmancî diaxivin, pêk dihat. Wan piştî xebateke hûrgulî û gotûbêjên dûvdîrêj li ser xezîneyeke peyvan a hevbeş û xalên rêzimanîyê hevbeş, li hev kirin. Giştiya van berhemên ji 21 pirtûkên hîndekariyê yên ji asta berî xwendegê heta pola nehan pêk tên, ji bo her asteke 6 pirtûk - Asta Jêrin, Asta Navîn, Asta Jorîn -, ji bo Asta Berî Xwendegê du pirtûk û pirtûkek jî ji bo hîndekariya Kurdi Wek Zimanê Duyem, hatine amadekirin.

Naveroka pirtûkan zimanê kurdi, wêje, çand, kevneşopî, erdnîgarî û dîroka e. Ji ber şagirtên kurdi jî welatên cuda tên û xwediyê baweriyên cuda ne, çêkirina bi awayê bêalîbûna siyasî, bîrdozî û olî ya van pirtûkan pir girîng bû.

Pirtûk bi awayê didaktîk li gor rewşa taybet a hîndekariya zimanê dayikê ya li derveyî welêt hatine amadekirin, ev jî tê wateya bihevrebûna gelek polan, bihevrebûna ast û temenên cuda, lîgorêbûna bi naverok û rêbazên hîndekariya sazûmana xwendegêhên li Rojavayê Ewropayê. Ev berhemên hîndekariyê di heman demê de ji plansaziya hîndekariyê û xweperwerdekirina pêşde ya hînkaranê kurdi yên Zimanê Dayikê û Çanda Welêt (HSK=ZÇW) re alîkariyek e. Wek taybetiyekê, di van pirtûkan de ji bo dê û bav li malê bi zarokên xwe re bidin û bistînin mijarên berdewamiya dersê hatine bicîkirin.

Ev berhemên Hîndekariya Zimanê Dayikê Kurdi - Kurmancî bi alîkariya Daîreya Federal a Çandê ya Swîsreyê (BAK) û bi piştgiriya Daîreya Hîndekariyê ya Kantona Zurichê hatin çêkirin. Xwendegêha Pedagojî ya Bilind a Zurichê berpîrsyarê vê yekê bû. Ev proje bi awayê zagonî xwe dispêre ser madeya 16. a zagona federal a têgihîştina di navbera zimanên netewî û komên zimanên din de (SpG) ya bi dîroka 5. 10. 2007an.

Ez ji nivîskarê sereke Hesen Huseyin Deniz re ji bo çêkirin û sazkirina pirtûkan bi baldariyê xurt û bêrawestan pêk anî, spasiya xwe dikim. Piştî re bi şarezayîya zanyarî jî Zerdest Hajo re û ji şarezayîyên din Abdulkadir Ulumaskan, Barbara Sträuli, Davut Yeşilmen, Rezan Demir, Ronî Stêrk û Xi-yasedin Zaroj Stêrk re spas dikim. Tevan zanîna xwe -ya li Ewropayê kêmtir dîtin- bi comerdî parvekirin û nivîs bi caran sererast kirin. Her wiha ez spasiya xwe ji hînkaranê kurdi yên li Swîsreyê Beriuan Kahraman, Hasan Şahin, Perihan Gücük, Selahattin Ulug dikim, ji bo bi zîmanzanîya xwe alîkarî dan, mijar di dersan de ceribandî û tecrûbeyên xwe ragihandin.

Ev berhemên hîndekariyê dikarin li her cîyê derveyî welêt ê kurdi lê dijin, werin bikaranîn. Ji bo nivîsîna pirtûkan plansaziyên bîngêhîn ên hîndekariya zimanê dayikê yên jî welatên cihêreng li ber çav hatine girtin. Ev jî

- Planê Çarçoweyî yê ji bo Hîndekariya Zimanê Dayikê û Çanda Welêt (HSK=ZÇW) yê Daîreya Hîndekariyê ya Kantona Zurichê, ku ji aliyê Konseya Hîndekariyê ve 28.02.2011an hatiye weşandin.
- Pirtûkên hîndekariya zimanê dayikê yên albanî yên li Swîsreyê û li hemû welatên din ên hîndekariya albanî dibînin, ku di sala 2010an de bi xebata bi hev re ya bi Xwendegêha Bilind a Pedagojî ya Zurichê û Wezareta Hîndekariyê ya Kosovayê hatine amadekirin.
- Hîndekariya Zimanê Dayikê: Plana Hîndekariyê ya Eyaleta Nordrhein Westfalen a Wezareta jî bo Xwendegêh, Zanî û Lêkolînê ji polên 1-4 û 5-6 re derxistiye. Çapa 1. 2000.
- Plana Bîngêhîna Hîndekariya Zimanê Dayikê ya li polên Xwendegêha Navîn 1 û ji bo Hîndekariya Zimanê Dayikê li şûna Zimanê Biyanî yên di asta duyem an sêyem de pêwîst, ji bo polên 7-10, ku ji aliyê Wezareta jî bo Xwendegêh û Xwehînkirina Pêşde ya Eyaleta Nordrhein Westfalen ve hatine weşandin. Çapa 1. 2006.

21 Adar 2021

Zeliha Aktas
Bîrêvebira Projeyê

1. MELAYÊ CIZÎRÎ

Şox û şengê zuhrerengê
Dil ji min bir, dil ji min
Awirên heybet pilingê
Dil ji min bir dil ji min
Wê şepalê miskê xalê
Demdurê gerdênşemalê
Cebheta biskan sema lê
Dil ji min bir dil ji min
Zulf û xalan nûn û dalan
Wan ji min dil bir bi talan
Goşeyê qewsê hîlalan
Dil ji min bir dil ji min
Dên nedêre bo ´ebîrê
Xemrî û gîsû herîrê
Sîne kir armancê tîrê
Dil ji min bir dil ji min.

Ji ber ew ji Cizîra Botan bû, jê re digotin Melayê Cizîrî. Ew ji eşîra Bextiya kurdî kurê Mihemed e. Navê wî Şêx Ehmed e. Ew di navbera salên 1570 - 1640î de jiyaye. Piştî bidawîanîna xwendegehê, ew li Heskîfê wek mamoste dersê dide şagirtan û helbestan dinivîse.

Melayê Cizîrî bi xebatên xwe xwedyê nêrîn û ramaneke hemdem û nûjen e. Cizîra Botan di dema wî de wek bajarên Semerkent, Bexda û Şamê navendeke zanîn û ronakbîriyê ye. Melayê Cizîrî li gelek bajarên Kurdistanê digere û xwe hîn dike. Gava hînbûna wî digihe asteke bilind, ew bi xwe êdî dest bi mamosteyiyê dike. Herî dawî li Medreseya Sor a li Cizîra Botan şagirtên xwe hînî beşên têvel ên zanistê dike û li wê derê jiyana xwe ji dest dide. Ji ber vê yekê gora wî li Medresa Sor dikolin û wî jixwendegeha wî venaqetînin. Gora Melayê Cizîrî heta roja me jî li Cizîra Botan li Medresa Sor e. Ji berhemên Melayê Cizîrî dîwana wî ya ji 114 beşan pêk tê, heta roja me hatiye.

Dilberê îro seher
Avête cergê min du dox
Yek li sîngê yek li dil da
Lew ji min tên ax û ox

Ax û oxên min ji dil tên
Lê ji ber tîra qizil tên
Yan ji kouanên di kul tên
Jê dizêt her xwîn û zox

Xwîn ji dil co co rewan tê
Wek `eqîq û erxewan tê
Lê ji dest selwa ciwan tê
Ew şepala şeng û şox

Ew şepala şox û şeng e
Kafira rom û fireng e
Dame ber cotek xedeng e
Zalimê kuştim bi dox

Zalimê kuştim şepalê
Nazikê qencê delalê
Bûn hicaba zulf û xalê
îdek û `ala û tox

Netrik û tayên bi rîşî
Ê di zêr in pê ve wîşî
Min du fêris dîn di pêşî
Mirwet û insafi yox

Lew heriftim ez ji meylê
şubhetê sehlê we seylê
Muhbet û `îşqa di Leylê
Ez kirim yekser pilox

Dest nehêlim ez ji dînê
şubhê Ferhad û Şîrînê
Wer ji ber `îşq û evînê
Min di rê çit eu kilox

Suhbeta çerx û sema tê
Wek Melê sed mubtela tê
Zemzem û aua heyatê
Muşterî sed şeyx û şox

1. Nivîsên li jor bixwîne û peyvên tu nizanî, bi du zimanan hîn bibe.

	kurdî	zimanekî din	nasîna peyvê
1	şox û şeng		Pir xweşik û delal.
2	zuhrereng		Rengê stêrka şivanan, venus.
3	piling		Goştxurekî ji malbata pisîkan.
4	şepal		Çêlîka şêr an dêleşêr (şêra mê).
5	zulf		Bisk, porê bi pêş de tê berdan.
6	qews		Kevanoka hîvê.
7	hîlal		Gava hîv dibe wek teşeyê dasê.
8	xemrî		Rengê meyê, rengê şerabê, mor.
9	gisû		Kezî, bisk, por.
10	herîr		Hevrîşim.

2. Bersiva pirsên li jêr bide.

a Melayê Cizîrî berî bibe helbestvan çi kar dikir?

b Ew ji ber çi dibe helbestvan?

c Melayê Cizîrî li ku dersê dide şagirtan?

ç Bajarê Cizîrê bi kîjan aliyan ve xwediye ciyekî girîng e?

d Gora Melayê Cizîrî li ku ye?

3. Bi hev re bixebitin.

Dîwana Melayê Cizîrî bixwînin û heryek ji we ji bo xwe helbesteke ji dîwanê ya herî zêde li xweşiya we çûye bînin polê û bi dîwarê polê ve bikin. Li binê helbestê navê xwe, dîroka xwendinê, rûpelê pirtûkê û sedema ecibandina we ya helbestê bi kinayî binivîsin. Hûn dikarin vê rûpelê li gor naveroka helbestê, bi wênexêzî bixemilînin.

4. Zanîna xwe bi pêş ve bibe.

Dîwana Melayê Cizîrî 114 beş in. Li gor hin gotinan Melayê Cizîrî li Hes-kîfê û li gor hin gotinan ew li Cizîrê evîndar bûye û ev evîndariya wî bûye sedema nivîsîna wî ya helbestan.

Dîsa li gor gotinê, wî gelek helbest nivîsîne, lê tenê ev dîwana wî ghiştiye roja me.

Ew ji bo zanîna xwe li pêş bixe, li gelek bajarên Kurdistanê geriyaye. Wî destûrnameya xwe ya mamosteyiyê ji Mele Taha stendiye û wî bi xwe di dema mamosteyiya xwe de gelek destûrname daye şagirtên xwe.

5. Ger tu ji vê dersê têngihiştî, rewşa xwe binirxîne:

a Tu ji çî sedeman ji vê dersê têngihiştî: erê na

1 Kêmayiyên plansaziyê

2 Kênderfetiya xebata li malê

3 Nedana alîkariyê ya şagirtên polê

4 Nedana alîkariyê ya mamosteyan

5 Nexwestina dil û xemsarî

6 Sedemên din

b Ji bo ev sedem nebin asteng, ez ji bo xwe van pêşniyaran dikim:

1

2

2. FEQIYÊ TEYRAN

Feqiyê Teyran sala 1561ê li bajarê Miksê yê Colemêrgê (niha girêdayî Wanê) çêdibe û ew sala 1641ê li gundê Werezoz ê Miksê jiyana xwe ji dest dide. Feqiyê Teyran xwendina xwe li Miksê, Cizîra Botan, Xîzan û Finikê dike. Ew di helbestên xwe de felsefe, dîrok û hedîsan dike mijar. Jiyana xwe bi xwendin, niuîsîn û zan-yariyê diborîne.

Çîrok û destanên tên zanîn ên Feqiyê Teyran ev in:

1 Şêx Sen'an

2 Kela Dimdimê

3 Bersîsê Abid

4 Qewlê Hespê Reş

5 Elah Çi Zatek Ehsen e

6 Hey Av û Av

7 Îro Ji Dest Husna Hebîb

8 Bi Çar Kerîman

9 Melayê Batê Kanê

10 Yar Tu Yî

11 Feqe û Bilbil

12 Ez Çi Bibêjim

13 Ay Dilê Min

14 Tu Dengbêjê Jaran î

15 Dilo Rabe

16 Feqiyê Teyran û Roj

Helbestên Feqiyê Teyran bi zimanekî sade û hêsan ê gel karibe jê têbigi-he hatine nivîsîn. Naveroka helbestên wî pir berfireh e. Bi taybetî li ser mijarên civakî û dîrokî nivisiye. Feqî hozanê evîne ye. Li ba wî evîna xewnan û ya rastî yek in, tevlihev in.

Feqiyê Teyran hemdemê Melayê Cizîrî ye. Wek ji aliyê gel ve tê zanîn, Mela ne mamosteyê wî ye, ew hevalên hev in. Feqî bi temenê xwe ji wî meztir e. Ev jî di helbestên wan de dîyar e.

Feqiyê Teyran diçe gundê Werezozê, yê ku bi ser Miksê ye û li wir dimîne, heta jiyana xwe ji dest dide. Dema Feqiyê Teyran helbesta xwe ya "Dilo Rabe" dinivîse, 70 salî ye û dema helbesta "Îro Werin" dinivîse jî, 80 salî ye. Dîroka mirina wî tam nayê zanîn û li gor vê helbestê heta 80 saliya xwe jiyaye. Îro çend ji helbestên wî wek stran tînin gotin. Ji wan helbesta herî navdar Ey Dîlberê ye. Ev stran ji aliyê Aram Tîgran ve wiha tê gotin:

Li baxê min bû zivistan
Ay dîlberê dêm gulîstan
Çilmisî gul bax û bistan
Wêran ez im, malêm xirab

Ay dîlberê qe menale
Feqiyê Teyran êdî kal e
Nexweşekî pir bêhal e

Tu him gul î him rihan î
Tu him derd î him derman î
Him hekîm î him loqman î
Wêran ez im malêm xirab

Ay dilberê da tu zanî
Kulîlik vebûn çiya û banî
Bilbil pirs kir Feqî kanî
Wêran ez im malêm xirab

Dilo rabe dilo rabe
Veke çavan, ku êvar e
Nezan û bes di xew da be
Bi newmê ra mebe yar e.

Dil û şîrîn neke newmê
Ji nefsa xwe bike lewmê
Neçe nêzîka wê qewmê
Dilo ew fîla xesar e.

Dilo newmê me jê bes e
Beyana xefletê nehs e
Nehîşyarî gelek tehs e
Li min ew xaba mirdar e.

Dilo rabe li vê xabê
Weku bapîr, weku babê
Lazim dê çîne tu rabê
Li bal bax û weferwar e.

Naverokên 21 pirtûkên hîndekariya zimanê dayikê kurdî - kurmançî û çanda welêt
Inhaltsverzeichnisse für 21 Bücher des Unterrichts in Heimatlicher Sprache und Kultur

1

DESTPÊK 1 - ASTA BERÎ XWENDEGEHÊ

GOTINA PÊŞI.....	6
1. JI XALA KESK DEST BI XÊZKIRINÊ BIKE.....	10
2. NÛGIROVEROKAN XÊZ BIKE.....	11
3. GIROVEROKAN BI ALIYÊ RASTÊ VE XÊZ BIKE.....	12
4. QIJIKÊ BIGIHÎNE HÊLINA WÊ.....	13
5. KÎJAN NE WEK ÊN DIN E, NIŞAN BIKE.....	14
6. RIYA KEROŞKÊ XÊZ BIKE.....	15
7. BI QELEMÊ DI SER TÎPA A RE BIÇE.....	16
8. ÇI BI A DEST PÊ DIKE, NIŞAN BIKE.....	17
9. TÎPA A NAS BIKE.....	18
10. BI QELEMÊ DI SER TÎPA W RE BIÇE.....	19
11. BI QELEMÊ RIYA MIŞK XÊZ BIKE.....	20
12. WÊNEYÊ NE JI YÊN DIN E, NIŞAN BIKE.....	21
13. WÊNEYÊ NE JI KOMÊ YE, NIŞAN BIKE.....	22
14. BI QELEMÊ DI SER TÎPA Ê RE BIÇE.....	23
15. XÊZA KEÇÊ DIBE ÇENTE, BIBÎNE.....	24
16. DORA TILIYÊN XWE XÊZ BIKE.....	25
17. TIŞTÊN LI JÊR BIRENGÎNE.....	26
18. ÇI HIŞK E, NIŞAN BIKE.....	27
19. BI QELEMÊ DI SER TÎPA Q RE BIÇE.....	28
20. ÇI GERM E, NIŞAN BIKE.....	29
21. QAZÊ BIBE BA ÇÊLIKA WÊ.....	30
22. WÊNEYÊN JI HEV BIRENGÎNE.....	31
23. BI QELEMÊ DI SER TÎPA Ş RE BIÇE.....	32
24. ÇI BI ŞEV DERDIKEVE, NIŞAN BIKE.....	33
25. AJALÊ BIGIHÎNE SIYA WÊ.....	34
26. BI QELEMÊ DI SER TÎPA Î RE BIÇE.....	35
27. JIMARA YEK HÎN BIBE.....	36
28. MÊŞA HINGIV BIBE BA ÇÊLIKA WÊ.....	37
29. JIMARA DU HÎN BIBE.....	38
30. DU ÇIÇIKÊN WEK HEV BIBÎNE.....	39
31. JIMARA SÊ HÎN BIBE.....	40
32. JIMARÊ BIGIHÎNE WÊNEYÊ WÊ.....	41
33. JIMARA ÇAR HÎN BIBE.....	42
34. KULÛLKÊN BI JIMARA ÇAR BIRENGÎNE.....	43
35. HER ÇAR PISÎKAN BIRENGÎNE.....	44
36. WÊNEYAN LI GOR JIMARAN BIXE RÊZÊ.....	45
37. DI SER SÊGOŞEYAN RE BIÇE.....	46
38. DI SER ÇARGOŞEYAN RE BIÇE.....	47
39. DI SER KILORAN RE BIÇE.....	48
40. JIMARÊ BIGIHÎNE WÊNEYÊ WÊ.....	49
41. SEET ÇEND E, NIŞAN BIKE.....	50
42. TEŞEYÊ JI HEV BIBÎNE Û BIRENGÎNE.....	51
43. JIMARÊN HEŞT Û NEH HÎN BIBE.....	52
44. JIMARA DEH HÎN BIBE.....	53
45. DEMÊ LI SER SEETAN HÎN BIBE.....	54
46. KÎJAN SEET ÇEND E, BIBÊJE.....	55
47. DEMÊN SALÊ HÎN BIBE.....	56
48. SÊ ÇIÇIKÊN MIRIŞKÊ BIRENGÎNE.....	57
49. SÊ MEHÊN HAVÎNÊ HENE.....	58
50. RIYA KEROŞKÊ NIŞAN BIKE.....	59
51. SÊ MEHÊN PAYÎZÊ HENE.....	60
52. TIŞTÊN PAYÎZÊ HENE, NIŞAN BIKE.....	61
53. SÊ MEHÊN ZIVISTANÊ HENE.....	62
54. CILÊN ZIVISTANÊ NIŞAN BIKE.....	63
55. FÊKÎ LI GOR RÊZÊ NIŞAN BIKE.....	64
56. FÊKÎ BIRENGÎNE.....	65
57. SEWZE LI GOR RÊZÊ NIŞAN BIKE.....	66
58. SEWZE BIRENGÎNE.....	67
60. RIYA HIRÇÊ NIŞAN BIKE.....	69
61. AJALAN NAS BIKE.....	70
62. AJAL Û XWARINA DIXWE, NIŞAN BIKE.....	71
63. AJAL Û BERHEMA DIDE, NIŞAN BIKE.....	72
64. AJALÊN KOVÎ NIŞAN BIKE.....	73
65. AJALÊN KOVÎ BIRENGÎNE.....	74
66. AJALÊN KEDÎ BIRENGÎNE.....	75
67. NAVÊ AJALAN HÎN BIBE.....	76
68. AJALA DI NAV AVÊ DE DIJÎ, NIŞAN BIKE.....	77
69. ÇÊLIK Û DIYA WÊ NIŞAN BIKE.....	78
70. MIROV DIKARE BI KÎJAN AJALÊ RE BILÎZE?.....	79
71. TEŞEYÊ DAWÎ LI GOR RÊZÊ BIRENGÎNE.....	80
72. VAN TEŞEYAN DI WÊNE DE BIBÎNE.....	81
73. TIŞTÊ RENGÊ SOR NIŞAN BIKE.....	82
74. TIŞTÊ RENGÊ KESK NIŞAN BIKE.....	83
75. TIŞTÊ RENGÊ ŞÎN NIŞAN BIKE.....	84
76. FÊKIYÊ RENGÊ ZER BIRENGÎNE.....	85
77. VÊ GULÊ LI GOR RENGAN BIRENGÎNE.....	86
78. TIŞTÊ RENGÊ QEHWEYÎ NIŞAN BIKE.....	87
79. ÇI DENG DIDE, NIŞAN BIKE.....	88
80. BÎNA ÇI XWEŞ E, BIRENGÎNE.....	89
81. ÇÊJA ÇI XWEŞ E, BIRENGÎNE.....	90
82. ÇI NE YÊ MALÊ YE, NIŞAN BIKE.....	91
83. ÇI AJAL E, NIŞAN BIKE.....	92
84. PENC ENDAMÊN HÎSKIRINÊ BI CÎ BIKE.....	93
85. BERSIVÊN SPARTEKAN.....	94
NAVEROKÊN 21 PIRTÛKÊN HÎNDEKARIYA KURDÎ.....	101

2

DESTPÊK 2 - ASTA BERÎ XWENDEGEHÊ

GOTINA PÊŞI.....	6
RÊBERA BIKARANINÊ.....	7
1. HEVNASÎN.....	10
Zimanê Kurdî.....	14
Ciyê li kêleka min vala ye.....	14
2. ZÎLAN Û ALAN?.....	15
Silav.....	16
Navê xwe bibêje.....	16
3. MALBAT.....	18
Malbata tîlî.....	19
Navan bibêje.....	19
4. HEVAL.....	21
Rojbûn.....	22
Wêneyan xêz bike.....	22
5. XWARIN.....	24
Amediyê.....	25
Çi ji tiştan kême?.....	25
6. SOR Û ŞÎN.....	27
Îro rojke pir xweş e.....	28
Gog li ba kê ye?.....	28
7. RENG.....	30
Hop ho belek.....	31
Alavan bi cî bike.....	31
8. BIRENGÎNE.....	33
Roj.....	34
Ev kursî ye?.....	34
9. ÇEP Û RAST.....	36
Veşartok.....	37
Ev çi reng e?.....	37
10. CIL Û LÎSTOK.....	39
Keroşkê.....	40
Kîjan ne ji hev in?.....	40
11. DEMSAL.....	42
Demsal.....	43
Tu çi dibîni?.....	43
12. FÊKÎ.....	45
Firingiya bê dendik.....	46
Ez ji fêkiyekî hez dikim.....	46
13. SEWZE.....	48
Kilama biharê.....	49
Ev çi reng e?.....	49
14. EW LI KU YE?.....	51
Azadî.....	52
Kî li ku ye?.....	52
15. AJALÊN KEDÎ.....	54
Bexçeyê ajalan.....	55
16. ERDNÎGARÎ.....	57
Welatê min.....	58
17. ALA RENGÎN.....	60
Reng.....	61
Qedexa.....	61
18. AJALÊN KOVÎ.....	63
Dara zeytûnê.....	64
Ev a kê ye?.....	64
19. JIMAR.....	66
Yek yek e.....	67
Jimara qedexa.....	67
20. ÇI JI VAN KÊME.....	69
Çar heval.....	70
Jimara kê zêde ye.....	70
21. BÎNVEDAN.....	72
Wan.....	73
Jimaran berevajî bibêje.....	73
22. KÊZ Û MÊŞ.....	75
Çima ji min napsînin?.....	76
Hindikîr an zêdetir.....	76
23. ÇI ÇAWA YE?.....	78
Siwariyên sor.....	79
Bîngû.....	79
24. ROJBÛN.....	81
Rojbûn.....	82
Ev diyariyên kê ne.....	82
Tu bi xêr hatî.....	83
Rojbûna te pîroz be.....	83
25. COT AN FER.....	84
Muzik çendî xweş e.....	85
Jûjiyekî çêkin.....	85
26. DENGÊ E - Ê.....	87
Baran.....	88
Neynik.....	88
27. DENGÊ I - Î.....	90
Qid qid mirişkê.....	91
Benkişandin.....	91

28. DENGÊ U - Û.....	93
Roj.....	94
Çavgirtî kesekê bigire.....	94
29. DENGÊ K - Q.....	96
Ezman ê kê ye.....	97
Niha dema çi ye.....	97
30. ÇÊKIRINA PEYVÊ.....	99
Banga zarokan.....	100
Deng ji ku tê.....	100
31. EV ÇI YE?.....	102
Pisîka min.....	103
Li qutiyana bike.....	103
32. NAVÊ WÊ ÇI YE?.....	105
Dîno.....	106
Bifire ser dareke din.....	106
33. AJAL AN MAKÎNE.....	108
Dara jiyane.....	109
Hemû çûk difirin.....	109
34. DENGÊ AJALAN.....	111
Morî miro.....	112
Girtî û leşker.....	112
35. ENDAMÊN LAŞ.....	114
Endamên laş.....	115
Goga navberê.....	115
36. NAVÊ TIŞTAN.....	117
Şûbadap.....	118
Ge - re - gup.....	118
37. KÊM AN ZÊDE.....	120
Rûbaro.....	121
Min bigire.....	121
38. AMÛRÊN MUZÎKÊ.....	123
Her der park be.....	124
Malan bar kir.....	125
Welatê me Kurdistan e.....	125
39. KULÛLK.....	126
Trafik.....	127
Guldank.....	127
40. KÊZ Û MÊŞ.....	129
Bexkê min.....	130
Perperik.....	130
41. ÇÎROK.....	132
Beq û mange.....	132
Şorbekevîr.....	133
42. ALFABE.....	138
NAVEROKÊN 21 PIRTÛKÊN HÎNDEKARIYA KURDÎ.....	145

SERMJARÊN BI RENGÊ SOR
STRAN, ÊN BI RENGÊ KESK LÎSTIK
IN.

3 KURDÎ - KURMANÇÎ
WEK ZIMANÊ DUYEM

1. E.....	1
2.....	2
3.....	3
4.....	4
5.....	5
6.....	6
7.....	7
8.....	8
9.....	9
10.....	10
11.....	11
12.....	12
13.....	13
14.....	14
15.....	15
16.....	16
17.....	17
18.....	18
19.....	19
GOTINA PÊŞI.....	4
1. EZ Û YÊN DIN.....	6
2. MALBAT.....	14
3. ALAVÊN LI XWENDEGEHÊ.....	18
4. DEM.....	22
5. RENG Û JIMAR.....	28
6. MALA MIN.....	34
7. ENDAMÊN LAŞÊ MIROV.....	42
8. AJAL.....	50
9. GUL Û KULÛLK.....	56
10. FÊKÎ Û SEWZE.....	62
11. KAR Û PIŞE.....	70
12. ERDNÎGARÎ.....	76
13. DANÛSTENDINA ROJANE.....	84
14. ÇAND Û KEVNEŞOPÎ.....	90
15. MAMIK Û ÇIROK.....	98
16. BÎRKARÎ.....	110
17. DÎROKA KURDISTANÊ.....	118
18. ŞAREZAYÎ.....	122
19. BERSIVÊN SPARTEKAN.....	130
NAVEROKÊN 21 PIRTÛKÊN HÎNDEKARIYA KURDÎ.....	137

21 pirtûkên hînkirina Kurdî - Kurmancî
ji bo hînkariya li derveyî welêt

21 Lehrmittel für den kurdischen
muttersprachlichen Ergänzungsunterricht
in der Diaspora in Kurmanci - Kurdisch

ASTA BERÎ XWENDEGEHÊ

Destpêk 1
Destpêk 2

Kurdî - Kurmancî wek zimanê duyem

VORSCHULSTUFE

Anfänger 1
Anfänger 2

Kurmanci - Kurdisch - als Zweitsprache

ASTA JÊRÎN

POLA 1 EZ Û YÊN DIN
POLA 1 KURDÎ - KURMANCÎ
POLA 2 ÇANDA KURDÎ
POLA 2 KAR Û DEMA VALA
POLA 3 CÎHANEK JI BO HERKESÎ
POLA 3 WÊJEYA KURDÎ

UNTERSTUFE

1. KLASSE ICH UND DIE ANDEREN
1. KLASSE KURMANCI - KURDISCH
2. KLASSE KURDISCHE KULTUR
2. KLASSE ARBEIT UND FREIZEIT
3. KLASSE EINE WELT FÜR ALLE
3. KLASSE KURDISCHE LITERATUR

ASTA NAVÎN

POLA 4 EZ Û YÊN DIN
POLA 4 KURDÎ - KURMANCÎ
POLA 5 CÎHANEK JI BO HERKESÎ
POLA 5 WÊJEYA KURDÎ
POLA 6 DÎROKA KURD Û KURDISTANÊ
POLA 6 KAR Û DEMA VALA

MITTELSTUFE

4. KLASSE ICH UND DIE ANDEREN
4. KLASSE KURMANCI - KURDISCH
5. KLASSE EINE WELT FÜR ALLE
5. KLASSE KURDISCHE LITERATUR
6. KLASSE KURDISCHE GESCHICHTE
6. KLASSE ARBEIT UND FREIZEIT

ASTA JORÎN

POLA 7 EZ Û YÊN DIN
POLA 7 KURDÎ - KURMANCÎ
POLA 8 DÎROKA KURD Û KURDISTANÊ
POLA 8 KAR Û DEMA VALA
POLA 9 CÎHANEK JI BO HERKESÎ
POLA 9 WÊJEYA KURDÎ

OBERSTUFE

7. KLASSE ICH UND DIE ANDEREN
7. KLASSE KURMANCI - KURDISCH
8. KLASSE KURDISCHE GESCHICHTE
8. KLASSE ARBEIT UND FREIZEIT
9. KLASSE EINE WELT FÜR ALLE
9. KLASSE KURDISCHE LITERATUR

ISBN 978-3-03949-021-9

9 783039 490219 >

ISBN: 978-3-03949-021-9

